

Utredning av Blekingemodellen

2013, oktober

Annika Wallin, Blira Konsult AB

Lena Josefsson, Aspasia talarakademin

Innehåll

1. Inledning: uppdrag och tillvägagångssätt	3
2. Bakgrund	5
3. Så fungerar Blekingemodellen	6
4. Så upplevs modellen av olika aktörer	13
5. Blekinges kulturpolitiska mål	16
6. Utblick med exempel från andra platser i Sverige	18
7. Förslag på förändringar och utveckling	22

1. Inledning: uppdrag och tillvägagångssätt

Den här utredningen har gjorts på uppdrag av Region Blekinge, vars uppgift är att främja Blekinges utveckling för att öka regionens attraktionskraft. Medlemmar i regionen är Blekinge läns fem kommuner: Karlshamn, Karlskrona, Olofström, Ronneby och Sölvesborg samt Landstinget Blekinge. Region Blekinges högsta beslutande organ är regionstyrelsen där representanter för alla kommuner och landstinget finns med.

Uppdrag

I december 2009 beslutade riksdagen om en ny modell för tilldelning av statliga kulturmedel, den så kallade kultursamverkansmodellen (*SOU 2010:11*). Modellen innebär att den regionala nivån får ett större ansvar för att fördela statliga kulturpengar och kräver en treårig regional kulturplan som beskriver riktlinjer för hur kultur i regionen kan utvecklas och bedrivas. I Region Blekinges första lokala kulturplan 2012-2014 står det:

”Barn och unga är en prioriterad målgrupp för Blekinges kulturpolitik. Region Blekinge ska aktivt arbeta för att främja barns och ungas skapande och möjligheter att uppleva kultur. Ett sätt kommer vara att utveckla Blekingemodellen, som idag garanterar skolorna minst två scenkonstföreställningar per år. Vårt mål med att Blekinge ska bli ledande i Sverige på kultur för och med barn och unga är en utmaning för oss, vi vill bredda och utveckla innehållet i Blekingemodellen med start under den kommande planperioden. Vi vill också att modellen ska omfatta hela skoltiden från och med förskola till och med gymnasium.”

Utredningen har haft till uppgift att utvärdera Blekingemodellens möjlighet att erbjuda professionell kultur av hög kvalitet till elever under skoltid. Utredningen ska enligt uppdraget omfatta en beskrivning av hur modellen fungerar och hur olika aktörer upplever den, samt en analys av modellens möjlighet att uppfylla kulturpolitiska mål utifrån aspekterna barn- och unga, tillgänglighet och konstnärlig kvalitet. Utredningen ska också ge förslag på hur modellen kan utvecklas i förhållande till de kulturpolitiska målen.

Utredare och referensgrupp

Utredningen har genomförts av konsulterna Annika Wallin, Blira Konsult AB och Lena Josefsson, Aspasia talarakademin. Som stöd till utredningen har en referensgrupp tillsatts. Gruppen har bestått av följande representanter för Region Blekinge: Lena Sandgren från Kultur- och fritidsnämnden, Malena Sandgren från Kultur- och fritidsförvaltningen och Lisa Andersson som är kultursamordnare och även handläggare för utredningen. I gruppen har också följande personer ingått: Pergunnar Carlson från Musik i Blekinge, Peter Johansson från Blekinge Läns Bildningsförbund, Annika Eklund från Kulturförvaltningen i Karlskrona och Uno Hellgren som är rektor i Sölvesborg.

Genomförande

Arbetet med utredningen har pågått under perioden augusti till oktober 2013. Utredarna har inledningsvis satt sig in i Region Blekinges kulturpolitiska mål och de avtal som gäller mellan de parter som arbetar inom Blekingemodellen. Utredarna har också sökt dokument från tiden då modellen skapades med dåvarande mål, men endast hittat något enstaka protokoll.

För att få synpunkter på hur modellen fungerar har intervjuer gjorts med konsulenter på Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund, samt med kultursamordnare i varje kommun och två rektorer eller kulturombud på två skolor i varje berörd kommun.

För att få referenspunkter har utredningen kontaktat Landstinget Sörmland, Nacka kommun och Kulturbyrån N3 i Trollhättan som alla satsat på barn- och ungdomskultur men på olika sätt.

Utredningen avslutas med förslag på hur modellen skulle kunna utvecklas och breddas.

Under arbetets gång har utredarna träffat referensgruppen vid ett tillfälle för att redovisa resultat och diskutera olika frågeställningar.

2. Bakgrund

I början av 1990-talet hade Blekinge en bottennotering i skolteaterstatistiken, trots att det i kommunerna fanns avsiktsförklaringar om att varje skolbarn skulle få minst en teaterföreställning per läsår. 1992 bestämde sig Landstingets kulturekreterare och en teaterkonsulent från Blekinge Läns Bildningsförbund för att göra något åt saken. De upprättade en plan som gick ut på en successiv höjning av anslagen till skolteater under tre år. 1994 var kommunerna och landstinget överens. Landstinget skulle satsa 100 000 kronor, och kommunerna skulle tillsammans lägga lika mycket, på skolteater. Satsningen gjordes alltså på länsnivå. Målet var att hälften av barnen skulle få se skolteater under det första året.

Bildningsförbundet hade sedan länge ett stort kulturuppdrag från landstinget och lång erfarenhet av samordnade inköp av barnteater till länets samtliga kommuner. Deras arbetssätt användes som modell för att bygga upp en samordning av skolteaterinköp. Blekinge Läns Bildningsförbund fick uppgiften att samordna teaterinköpen och att hantera subventionerna från landstinget.

Efter tre år hade man nått en nivå där landstinget satsade 300 000 kronor och kommunerna lade 80 kr per elev och läsår. År 2003 höjde landstinget sitt bidrag till 400 000 kr för dans och teater och det har legat kvar på den nivån sedan dess. Kommunerna betalar idag 90 kronor per elev och läsår.

Ungefär samtidigt som teatersatsningen inleddes, sjösatte även Musik i Blekinge ett nytt system. Landstinget hade uttalat att 60 procent av medlen från landstinget skulle gå till musik för barn och ungdom. Musik i Blekinge valde på eget initiativ att organisera musikutbudet och samarbetet med skolorna så som det fungerar i Blekingemodellen idag. De erbjöd då musik för 10 kronor per barn och år. Idag lägger kommunerna minst 35 kronor per barn och år.

Dans kom in i utbudet första gången år 2001 på initiativ av konsumenten på Blekinge Läns Bildningsförbund och en kulturekreterare på landstinget. Skälet var att utbudet av dans för barn och unga hade ökat. Det blev då möjligt för kommunerna att köpa in en dansföreställning *eller* en teaterföreställning till subventionerat pris per barn och läsår.

Regional styrning

Den 1 januari 2003 övertog Region Blekinge den politiska styrningen, administrationen och fördelningen av medel till den regionala kultur- och fritidsverksamheten från Landstinget Blekinge. Sedan dess är det Region Blekinges Kultur- och fritidsnämnd som tecknar avtal med Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge. Sedan januari 2012 omfattas Blekinge också av den så kallade kultursamverkansmodellen¹ som innebär att regionen fått ansvar att fördela statliga medel till de regionala kulturverksamheterna, med den regionala kulturplanen som utgångspunkt.

¹ SOU 2010:11.

3. Så fungerar Blekingemodellen

Enligt den lokala kulturplanen garanterar Blekingemodellen ”alla skolungdomar minst två scenkonstföreställningar per år”. I kulturplanen används ordet scenkonst och i praktiken omfattas teater, dans och livemusik. Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge har ansvar för att genomföra detta i praktiken. Dessa organisationer utför sina respektive uppdrag inom Blekingemodellen fristående från varandra.

Musik i Blekinges uppdrag

Musik i Blekinge är Blekinges länsmusikinstitution. Det finns i dagsläget inget skrivet uppdrag från Region Blekinge till Musik i Blekinge om Blekingemodellen. I dialogen mellan parterna har det emellertid setts som självklart att Musik i Blekinge ska verkställa arbetet inom modellen på musiksidan.

I avtal med kommunerna åtar sig Musik i Blekinge att, i samråd med kommunens referensorgan, planera och genomföra en av bredd, mångfald och kvalitet präglad musikverksamhet för samtliga barn inom kommunen i åldrarna 3-16 år (tom åk 9); att erbjuda minst en musikaktivitet per barn och år; att svara för allt produktionsarbete och därmed sammanhängande kostnader och att samordna turnéläggning inom länet.

Utbudet av musikföreställningar

På Musik i Blekinge finns en barn- och ungdomsproducent som fungerar som konsulent inom Blekingemodellen. Hon heter Christina Vermandis och har haft uppdraget sedan 2009. Christina ägnar 75 procent av sin tjänst åt barn- och ungdomsverksamheten. En del i hennes arbete med modellen är att presentera ett utbud av musikföreställningar för barn och unga. Direktiven är enligt samarbetsavtalet med kommunerna: bredd, mångfald och kvalitet. Christina söker föreställningar i genres som till exempel världsmusik, klassiskt och jazz och med en bredd för att passa barn i olika åldersgrupper.

Urvalet görs i samråd med tre professionella musiker på Musik i Blekinge, och med hjälp av tips från producentkollegor runt om i landet. Enbart professionella musiker väljs ut, det vill säga personer som har musikutbildning eller mångårig erfarenhet. Christinas målsättning är att själv ha sett alla produktioner live, och helst med barn- och ungdomspublik, innan de väljs ut till musikutbudet. Hon tar även stor hänsyn till det som framkommit i utvärderingen² av förra årets utbud.

Hon kontaktar intressanta musiker och musikgrupper för att ta reda på vad de kostar. Kostnaden omfattar gage, resor, traktamente, logi och ibland instrumenthyra. De som verkar intressanta erbjuds att vara med på en utbudsdag (musikerna är inte lovade något uppdrag vid detta tillfälle).

Utbudsdagen äger alltid rum i Karlshamn på en onsdag i vecka sju. Denna kontinuitet vad det gäller utbudsdagens datum har visat sig ha många fördelar för både artister, producenter och publik. Under utbudsdagen är två scener igång samtidigt och musikerna visar prov på sina föreställningar under 15 minuter var. De två scenerna presenterar föreställningar parallellt för olika åldersgrupper (ej samma åldersgrupp samtidigt). Åhörarna kan fritt gå mellan scenerna. Publiken består av musikproducenter från andra platser i Sverige, artister, kultursamordnare från kommunerna, kulturombud från förskolor och skolor och en del andra lärare och barn. I år, 2013, kom ungefär 250 personer – barn

² Christina Vermandis träffar kommunens samordnare och diskuterar det senaste årets utbud. Hon lyssnar också på deras önskemål om genres och innehåll inför kommande utbud.

och vuxna – för att se på utbudet. För vuxna kostar det 200 kronor i entré³. Utbudet presenteras också i en katalog som finns i tryckt form och på nätet. Efter utbudsdagarna har förskolor och skolor en månad på sig att komma in med önskemål om vilka föreställningar de vill ha till sina verksamheter.

Blekinge Läns Bildningsförbunds uppdrag

Blekinge Läns Bildningsförbund är en ideell förening som fungerar som regionalt samarbetsorgan för folkbildningen i Blekinge. Medlemmar är studieförbundens regionala organisationer, Blekinges folkhögskolor och Länsbibliotek Sydost. Uppdraget från Region Blekinge innehåller följande formulering som avser Blekingemodellen:

”Blekinge Läns Bildningsförbund ansvarar för samordningen av kommunernas scenkonstföreställningar inom barnomsorg och grund- och gymnasieskola. Subventioneringen av scenkonst i skolan finns för att uppnå och bibehålla en omfattning med minst 1 föreställning per elev och läsår i Blekinges grundskolor. Blekinge Läns Bildningsförbund har ansvar för att en festival med scenkonst-inriktning genomförs varje år.”

Gentemot kommunerna åtar sig Blekinge Läns Bildningsförbund att erbjuda ett antal produktioner varje termin. Föreställningarna subventioneras från regionen och Blekinge Läns Bildningsförbund administrerar mot en avgift på 200 kronor per föreställning. Köper en kommun fem föreställningar av en produktion så betalar de alltså 1 000 kronor i avgift.

Utbudet av teater- och dansföreställningar

På Blekinge Läns Bildningsförbund finns en teaterkonsulent som arbetar med scenkonst i skolan. Hon heter Ingela Gånedahl och har varit konsulent och arbetat med Blekingemodellen i 15 år. Hon ägnar 50 procent av sin tjänst åt detta. Tillsammans med KulturPedagogiskt Centrum i Ronneby, Dans i Sydost och Riksteatern Blekinge gör hon ett urval av teater- och dansföreställningar. Dessutom finns ett samarbete med kollegor i Kronoberg och Kalmar kring urvalet. De tre länen har en gemensam utbudskatalog. Urvalet görs med tanke på kostnader, barnens olika åldrar, bredd och kvalitet, enligt Ingela. Till exempel kan bredden bestå av enmansteater, storteater, dockteater och klassiska teaterstycken. Urvalet presenteras på *Skolscen Sydost*⁴. Det är en dans- och teaterfestival som bland annat visar aktuella föreställningar som kan spelas i förskolor, grundskolor och gymnasier. Festivalen vänder sig till förskolor och skolor och andra intresserade och pågår under två dagar i oktober månad. Den första dagen visar prov på dans- och teater för elever i åk sex till gymnasiet. Den andra dagen har förskolan och skolan upp till årskurs sex som målgrupp. Entréavgiften är 500 kronor för en dag, 800 kronor för två dagar. Elever går in för halva priset. Förra året, 2012, kom 130-140 betalande deltagare till *Skolscen Sydost*. Utbudet presenteras också i ett programblad.

³ Inträdet finansierar föreläsararvode (utbudsdagen inleds alltid med en föreläsning om till exempel barn och sång), förmiddagsfika, lunch och eftermiddagsfika.

⁴ Skolscen Sydost är ett samarrangemang mellan Blekinge Läns Bildningsförbund, KulturPedagogiskt Centrum i Ronneby, Dans i Sydost och Riksteatern Blekinge. Syftet är att öka intresset och skapa goda förutsättningar för scenkonst i skolan; visa scenkonst av hög kvalitet; skapa en mötesplats för skolans kulturombud och öka insikten om scenkonstens betydelse för eleverna – från förskolan till gymnasiet. Förutom de rena uppspelen och presentationerna av olika produktioner finns alltid föreläsningar och seminarier i programmet.

Kommunernas åtagande

I Blekinge finns fem kommuner: Karlskrona, Karlshamn, Ronneby, Sölvesborg och Olofström. Varje kommun upprättar ett avtal med Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge.

I avtalet med Musik i Blekinge står det att kommunen ska inrätta ett referensorgan med representanter för berörda förvaltningar/institution; utse en kontaktperson som samordnar beställningar och ekonomi samt svarar för information, turnéläggning mm inom kommunen; tillhandahålla lämplig lokal inkl. vaktmästeri, städning och eventuell bärhjälp och svara för eventuella transporter av elever inom kommunen.

Blekinge Läns Bildningsförbunds avtal med kommunerna innebär att varje kommun förbinder sig att köpa subventionerad scenkonst för en fastställd summa till alla skolbarn under det aktuella året.

Modellen bygger på storköp

Kommunerna kan fritt välja föreställning från det utbud som Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund presenterar. Från början fanns en överenskommelse om att kommunerna skulle köpa minst 75 procent av föreställningarna genom Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge men den siffran talar ingen om längre om eftersom så gott som allt köps via dem.

Modellen bygger på storköp och samordning. Om någon kommun köper enstaka konserter eller föreställningar från annat håll blir kostnaden per framförande signifikant högre. Om alla gjorde så skulle varken kommunens pengar eller regionens subventioner räcka särskilt långt. Det finns emellertid inget som förbjuder kommunerna att köpa produktioner från andra håll och ändå få en viss subvention. Det har hänt någon enstaka gång att kommunen köpt en föreställning direkt från en producent men då utan att efterfråga subvention.

Kultursamordnarnas roll

Kommunernas kontaktpersoner mot Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund kallas kultursamordnare inom modellen. De har olika tjänster i sina respektive kommuner och olika mycket arbetstid för uppdraget.

- Karlskrona, kulturpedagog på Kulturförvaltningen, arbetar ca 60 procent med Blekingemodellen.
- Karlshamn, kultursamordnare på Kultur- och biblioteksenheten, arbetar ca 25-30 procent med Blekingemodellen.
- Ronneby, barnkultursekreterare på KulturPedagogiskt Centrum Utbildningsförvaltningen, arbetar heltid med Blekingemodellen.
- I Sölvesborg, förskollärare, arbetar 20 procent med Blekingemodellen.
- I Olofström, kultursekreterare på Kulturförvaltningen, arbetar cirka 25-30 procent med Blekingemodellen.

Kultursamordnarna har kontakt med skolenheter och förskoleområden i sina kommuner. På varje enhet och i varje område ska det finnas kulturombud. Vissa har flera kulturombud och en del av dem har delat upp ansvaret utifrån ålder (ett ombud för lågstadiet, ett för mellanstadiet till exempel) eller utifrån ämnen (ett ombud för musiken och ett för teatern).

Ombuden är lärare eller personal i förskolan och skolan. I Karlskrona finns 88 kulturombud, Ronneby har 31, Sölvesborg 28, Karlshamn cirka 25 och Olofström har 24. I vissa kommuner är ombuden mycket aktiva i valet av föreställningar medan andra överlåter det på kultursamordnaren. I Karlskrona kommer till exempel cirka tio procent av skolorna och förskolorna med önskemål om vilka produktioner de vill ha. I Ronneby har 100 procent av kulturombuden önskemål om musikföreställ-

ningar medan endast högstadiet lämnar önskemål för teater och dans. Teater och dans är dyrare och för att hålla nere kostnaderna väljer samordnarna ibland att gå samman och välja en föreställning som samtliga elever i en viss årskurs, i flera kommuner, får se⁵.

Kulturombudens förutsättningar

Kulturombudens situation ser olika ut på olika skolor och förskolor. Ingen har särskild ersättning för uppdraget som kulturombud och det mandat rektor ger kan skilja sig åt. De intervjuade ombuden berättar att de inte har någon speciell avsatt tid för sitt kulturuppdrag. Det finns inte heller någon exakt arbetsbeskrivning om vad det innebär att vara kulturombud utan ombuden gör det de anser är nödvändigt och det man ”brukar” göra. Samordnare upplever att ombuden har allt mindre tid åt sina uppdrag.

Att lägga turnéplan

Ombuden på skolor och förskolor har ungefär en månad på sig, efter respektive utbudsdag, att lämna in önskemål om förstahands- och andrahandsval till sin samordnare på kommunen. Via mejl, telefon eller möten går Christina Vermandis på Musik i Blekinge och samordnarna sedan igenom önskemålen för musiken. De diskuterar vad som kan passa för de förskolor och skolor som inte gjort något eget val. Christina ringer sedan runt till de musiker som fått konsertbeställningar och frågar när de kan komma till Blekinge och skriver kontrakt med dem. När det gäller teater har samordnarna motsvarande kommunikation med Ingela Gånedahl på Blekinge Läns Bildningsförbund.

Christina och Ingela gör sedan upp varsin turnéplan. Planerna gäller hela länet så att musiker och teatergrupper ska få vettiga spelperioder. När turnéplanerna är klara skickar samordnarna ut dem till sina kulturombud. Det händer ibland att föreställningar krockar med andra aktiviteter som till exempel friluftsdagar eller studiedagar. Vid något enstaka tillfällen har det också hänt att föreställningar från Musik i Blekinge har krockat med föreställningar från Blekinge Läns Bildningsförbund. Vid alla typer av krockar måste turnéplanerna justeras och det kan innebära ett omfattande arbete. När turnéplanen är spikad är det samordnarnas uppgift att boka lokaler och svara för eventuella transporter av elever inom kommunen. Ombuden på förskolor och skolor tar emot artisterna och ordnar det praktiska på skolan.

Kostnader och subventionering

En viktig del av modellen är subventioneringen av föreställningarna. De föreställningar som Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund köper in säljs vidare till kommunerna för ett subventionerat pris. Generellt är musikföreställningarna minst kostsamma, därefter kommer teater och dyrast är dans. Dansföreställningarna kräver alltså högst subventioner. Skolorna och förskolorna som får föreställningarna ser aldrig några kostnader eftersom pengarna hanteras mellan kommunernas förvaltningar och Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund.

Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund har under många år fått oförändrade anslag från Region Blekinge. Samtidigt har utgifterna för produktionerna ökat i form av högre kostnader för gage, hotellrum, traktamenten och reskostnader. Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund säger att de idag har svårt att få pengarna att räcka till.

⁵ Detaljer om hur valen går till i de olika kommunerna. **Karlskrona** – Många skolor och många olika lösningar.

Sölvesborg – Samordnarna väljer teaterföreställningar tillsammans och ombuden får fritt välja musik. **Ronneby** – Väljer ofta teaterföreställningar tillsammans med de andra samordnarna. Ombuden på skolorna väljer musik själva. **Olofström** – Samordnaren köper nästan alltid teater och musik till samtliga elever i en årskurs eftersom kommunen har så få elever. **Karlshamn** – Kulturombuden i skolorna väljer själva musik och teaterföreställningar. Ombuden i förskolorna är mer rådgivande och sedan väljer samordnaren deras program.

Bildningsförbundets kostnader

Blekinge Läns Bildningsförbund köper in föreställningar till barn i grundskolan för 1,5 – 1,9 miljoner årligen. Förbundet säljer sedan föreställningarna billigare till kommunerna och låter medel från Region Blekinge (subventionerna) fylla ut mellanskillnaden.

Från Regionen får förbundet 550 000 kr som är riktade till subventioner för teater och dans i grundskolan och på gymnasiet. 400 000 kr är avsatta för grundskolan och 150 000 kr är riktade till teater och dans i gymnasiet. (Subventionen till gymnasiet ligger utanför Blekingemodellen.) Från dessa summor används 50 000 till att finansiera Skolscen sydost. Summorna beslutades år 2003 och har inte höjts sedan dess. I nuläget räcker inte potten för grundskolan till och därför använder bildningsförbundet pengar från gymnasieskolans subventioner för att täcka utgifterna inom Blekingemodellen. Detta blir möjligt eftersom gymnasieskolorna väljer att inte utnyttja erbjudandet om subventionerad teater fullt ut⁶.

Musik i Blekinges kostnader

Musik i Blekinge ligger direkt under Regionen och får en totalsumma som ska täcka kostnaderna för de uppdrag de har för regionen. Musik i Blekinge fördelar pengarna själv mellan olika verksamheter, där Blekingemodellen är en. Inom Blekingemodellen tar de in pengar från kommunerna (35 kronor per barn för förstaföreställning och 30 kr för andraföreställning) och använder sedan egna medel för att finansiera resten. Riktmärket är att inköp av produktioner får ske i sådan utsträckning att subventionskostnaden uppgår till ungefär en miljon kronor.

Kommunernas kostnader

Varje kommun betalar 35 kronor⁷ per barn och år till Musik i Blekinge för musikföreställningarna. Om kommunen vill köpa ytterligare en musikföreställning betalar de 30 kr per barn och år. Modellen ger alltså möjlighet till två subventionerade musikföreställningar per år, men enligt avtalet *måste* kommunen köpa *en* musikföreställning per barn och läsår. Under 2012 köpte tre av de fem kommunerna andraföreställningar (Olofström, Karlshamn och Ronneby). Under 2012 köpte kommunerna musikföreställningar för följande summor:

- Olofström 72 137 kr
- Sölvesborg 81 495 kr
- Ronneby 176 270 kr
- Karlshamn 157 560 kr
- Karlskrona 329 945 kr

Kommunen kan också ha utgifter för lokaler, bussning och bärhjälp.

I avtalen mellan Blekinge Läns Bildningsförbund och kommunerna står det att kommunen ska betala minst 90 kronor⁸ per elev och läsår. År 2013 har kommunerna åtagit sig att köpa teater- och dansföreställningar för följande summor:

- Olofström 107 000 kr
- Sölvesborg 159 000 kr
- Ronneby 254 000 kr
- Karlshamn 278 000 kr

⁶ År 2011 fick gymnasiet subventioner för 91 000 kr, 2012: 53 000 kr och år 2013: 65 000 kr.

⁷ Denna summa ska inkludera alla kostnader som gage, hotellrum, traktamenten och reskostnader.

⁸ Se ovan.

- Karlskrona 562 000 kr

En del kommuner handlar för mer pengar än detta, och andra för mindre. Därutöver har kommunerna ibland kostnader för lokaler, bussning av elever och bygg- och bärhjälp.

Blekinge Läns Bildningsförbund administrerar verksamheten mot en avgift på 200 kronor. Den tas ut som en administrationsavgift för fakturahantering och är ett sätt att finansiera den ränteförlust som bildningsförbundet har eftersom man alltid ligger ute med pengar i väntan på betalning från kommunerna. Avgiften är per föreställning och betalas av kommunen.

Teater i förskolan

Sedan Blekingemodellen sjösattes i början på 1990-talet har den enbart omfattat subventioner för teaterföreställningar i grundskolan. Förskolan lades utanför modellen eftersom man ansåg att de yngre barnen redan hade ett stort utbud av kulturaktiviteter. Idag har situationen förändrats och förskolan har inte längre lika mycket pengar för kultur.

Samtliga kommuner inom länet har valt att själva köpa in och arrangera teater för de yngre barnen som inte omfattas av modellen, det vill säga barn i åldern 3-5 år. Alla kommunerna gör detta i ungefär samma omfattning. Tidigare köpte kommunerna föreställningar så att barnen fick se två per år. Numera köper de in *en* föreställning eftersom budgeten inte räcker till mer. Kommunernas arbete med teater för de yngre barnen omfattar även dem som inte är inskrivna i barnomsorgen. Samordnarna arrangerar föreställningar som är öppna och gratis för alla. Samordnaren i Ronneby berättar att foldern med detta program finns till exempel på BVC. Det är inte bara "hemma-föräldrar" som kommer till dessa öppna föreställningar utan även förskolor som vill gå på en "extra" föreställning.

Förskoleklasserna har ingått i Blekingemodellen sedan de infördes som egen skolform 1998. Musik i Blekinge har haft subventioner inom modellen till barn från tre års ålder till årskurs nio sedan start.

Blekinge Läns Bildningsförbund uppger att de skulle behöva 300 000 – 400 000 kronor för att kunna subventionera teater och dans för gymnasieskolans tre årskullar (se nedan). Rimligtvis borde det kosta ungefär lika mycket att subventionera ytterligare tre årskullar inom förskolan.

Gymnasiet

I uppdragsbeskrivningen från Region Blekinge står det att Blekinge Läns Bildningsförbund ska ansvara för "samordningen av kommunernas scenkonstföreställningar inom barnomsorg och grund- och gymnasieskola". I uppdragsbeskrivningen till Musik i Blekinge finns inte motsvarande formulering utan där står endast att länsmusiken ska "väcka intresse för och presentera ett rikt musikutbud av hög kvalitet. Musiken ska vara tillgänglig i hela Blekinge för såväl barn, ungdomar som vuxna". Vidare står att en av Musik i Blekinges samarbetspartners ska vara skolor. Även om det inte finns någon särskild skrivning om gymnasieskolan erbjuder Musik i Blekinge ett antal musikföreställningar som vänder sig till elever upp till 19 år och subventionerar dessa.

Både Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund subventionerar alltså föreställningar till gymnasiet, utanför modellen. Ingela Gånedahl säger att hon bedriver ett aktivt arbete mot gymnasierna för att få dem att boka så mycket som möjligt och att de alltid får subventioner när de gör det, men eftersom det inte finns någon överenskommelse med gymnasieskolorna gör de som de vill.

Musik i Blekinge satsar ungefär en miljon kronor årligen på musik för barn 3-16 år (det vill säga 13 årskullar) inom modellen. För att omfatta ytterligare tre årskullar (gymnasiet) behövs ett tillskott på 250 000 kronor.

Blekinge Läns Bildningsförbund uppger att de skulle behöva 300 000 – 400 000 kronor för att kunna ge subventioner till gymnasiet.

Friskolorna

I alla kommuner utom Olofström finns friskolor och antalet växer. Även friskolorna omfattas av avtalen och alla friskolor, utom en liten nystartad skola i Karlshamn, tar del av verksamheten inom Blekingemodellen. En av samordnarna säger att det är ett ”hästjobb” att arbeta med friskolorna. Om en skola går omkull innebär det många samtal för att spåra barnen och se till att ingen missas utan att alla räknas med och verkligen får se teater och musik.

4. Så upplevs modellen av olika aktörer

Utredningen ska omfatta en beskrivning av hur olika aktörer upplever Blekingemodellen. Nedan är en sammanställning av synpunkter från

- producenten på Musik i Blekinge och konsulenten på Blekinge Läns Bildningsförbund (2 st)
- kultursamordnare i Karlskrona, Karlshamn, Ronneby, Sölvesborg och Olofström (totalt 5 st)
- kulturombud i Karlshamn (1 st), Karlskrona (2 st), Ronneby (2 st), Sölvesborg (2 st) och Olofström (2 st)
- rektorer. Karlshamn (1 st), Karlskrona (1 st). Rektorerna har lämnat kortare kommentarer.

Nedan följer en sammanfattning av de synpunkter som utredningen tagit del av. Det är viktigt att komma ihåg att de intervjuade inte utgör ett representativt urval men deras synpunkter bidrar med viktig information om hur modellen uppfattas och fungerar.

Samordning ger avlastning och lägre kostnader

Producenten/konsulenten och kultursamordnarna lyfter fram samordningen som en av modellens fördelar. Genom att köpa in föreställningar centralt går det att skapa turnéplaner som fungerar i hela regionen. Detta minskar administrationen för de enskilda kommunerna och skolorna. Samordningen innebär också att kostnaderna kan hållas nere. Till exempel blir reskostnaderna lägre när musiker och teatergrupper kan göra många föreställningar under ett längre besök, istället för flera separata resor. Även de artistgrupper som turnerar uppskattar systemet eftersom det underlättar planeringen och resandet för dem.

Stabilitet

Producenten/konsulenten och samordnare tycker att modellen är stabil. Det finns en pågående dialog mellan parterna. Det finns också väl upparbetade rutiner och förväntningar på vad som ska ske vilket underlättar planeringen.

Säkerställer kultur till alla

Subventionerna gör att kommunerna har råd att erbjuda barnen två föreställningar per läsår. Samordnare och kulturombud är övertygade om att rektorerna inte hade tagit pengar från sin egen budget för att satsa på musik- och teaterföreställningar varje år. Att modellen är tvingande anses vara en fördel. Alla kulturombud utom två, säger att det finns lärare på deras skolor som beklagar sig över att föreställningarna bryter schema. Främst tycks det vara lärare i högstadiet som blir irriterade när deras lektioner drabbas. Störst irritation blir det om föreställningarna kommer för tätt inpå varandra. Genom att vara tvingande säkerställer modellen att alla barn får ta del av scenkonst varje år. Långt ifrån alla föräldrar tar med barnen på konserter, dans och teater på fritiden.

Kvalitet och professionalitet

Samordnare och ombud uppskattar att föreställningarna är kvalitetsstämplade av Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge. Att eleverna får möta professionella skådespelare, dansare och musiker av hög kvalitet ses som en av modellens styrkor. Producenten/konsulenten möts sällan av negativ kritik på utbudet. Ombuden säger deras kollegor över lag är nöjda med föreställningarna och att utbudet är omväxlande. Ett av ombuden tycker att kvaliteten alltid har varit hög men att den har

blivit ännu bättre under de senaste två till tre åren, eftersom föreställningarna passar för en barnpublik i allt högre utsträckning.

Ombudens inflytande

Ombuden är olika aktiva. En del går på båda utbudsdagarna medan andra enbart går på utbudsdagen i musik och några går inte alls. Ett av de intervjuade ombuden kände inte till möjligheten att gå på utbudsdagarna. De som besöker utbudsdagarna ser det som en belöning och en förmån i sitt arbete som kulturombud. De vet att det är kostsamt för skolorna att anlita vikarier när de själva är borta.

Flera ombud önskar ökat inflytande över valen, särskilt när det gäller teater. En person tror att lärarna kan bidra genom att vara med och välja ut föreställningar som blir rätt i förhållande till barnens ålder. Ett ombud tycker att eleverna på mellanstadiet och uppåt bör få inflytande över valet.

Vissa ombud är glada över att de slipper välja eftersom de inte anser sig ha tillräcklig kompetens. Alla ombuden har stort förtroende för samordnarna och konsulenterna på Blekinge Läns Bildningsförbund och producenten på Musik i Blekinge.

Samordnarna uttrycker från sitt håll att en del ombud inte är så insatta och kan ha svårt att ”sälja in” föreställningar gentemot sina kollegor. Samordnarna vill utveckla samarbetet med ombuden men vet inte hur. De bjuder in till möten för att skapa medbestämmande i valet av föreställningar, men en del kulturombud har inte tid att komma.

Separata uppdrag

Idag utför Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund sina uppdrag inom modellen separat. Konsulenterna är nöjda med det och ser få vinster med att samordna arbetet sinsemellan. Möjligen skulle de kunna ta hänsyn till varandras turnéplaner men det skulle innebära ökad administrationen kring turnéläggningen som redan idag är komplicerad.

Samordnarna har delade uppfattningar. De som tror att ett ökat samarbete mellan Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund skulle vara positivt, ser vinster i form av bättre spridning på föreställningarna och gemensamma mötena med kulturombuden.

Utöka och utveckla

Att låta modellen omfatta förskolan (barn från tre år) även på teatersidan skulle inte öka samordnarnas och kulturombudens arbetsbelastning särskilt mycket eftersom alla redan arbetar mot förskolan.

Producenten från Musik i Blekinge och konsulenterna på Blekinge Läns Bildningsförbund vill skriva om samarbetsavtalen med kommunerna så att även gymnasiet ingår i modellen. Samordnarna är i grunden positiva men ser behovet av mer tid för egen del och ökade medel om uppgiften skulle hamna på deras bord. Gymnasieskolan ligger inom en annan organisation än förskolan och grundskolan. Några samordnare och ombud pekar på risken med att införa alltför många tvingande aktiviteter och då särskilt på gymnasiet. En samordnare berättar att gymnasieskolans ledning ofta är positiv till kultur men att enskilda gymnasielärare kan sätta sig på tvären. Under våren uteblev tre gymnasieklasser från en bokad dansföreställning och samordnaren såg detta som ett stort nederlag. Samordnarna, och ombuden, säger ändå samstämmigt att ju mer kultur till barn i alla åldrar, desto bättre.

En samordnare tror att det utöver det som ingår i modellen idag kan vara bra med frivillig och kompletterande kultur, ungefär så som KulturPedagogiskt Centrum i Ronneby gör. Intresset för den verksamheten är stort. Där kan lärarna själva ta kontakt och boka in kulturaktiviteter när det passar i deras kalender och utifrån det teman de arbetar med.

Att utöka modellen så att den skulle omfatta fler kulturformer får inte leda till konkurrens, så att skolorna till exempel kan välja bort musik till förmån för någon annan konststart. Ett önskemål är att teater och dans ska få varsin budget för att slippa konkurrera med varandra. Dansen skulle också

behöva ökade subventioner eftersom den är så dyr. Konst nämns som ett möjligt område att utöka med. Flera lyfter fram skolbio som ett bra komplement. Andra tycker att just bio går barn på ändå. Om modellen ska utökas med nya kulturformer behövs också nya samarbetspartners med motsvarande roller och uppgifter som Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund har.

En samordnare säger att modellen skulle kunna omfatta stöd till skolorna så att de kan för- och efterarbeta föreställningarna bättre. Idag finns ingen uttalad ambition att föreställningarna ska ingå som en mer integrerad del i den pågående undervisningen. Det finns inte heller något pedagogiskt åtagande från skolans sida. En rektor säger att ”som rektor ser jag mycket positivt på erbjudandet om teaterföreställningar till alla elever, men jag kan inte uttala mig om kvalitet etc, eftersom jag aldrig deltagit tillsammans med eleverna som åskådare, vid någon föreställning”. Det är upp till varje lärare att bestämma hur de vill arbeta. En del lärare har för- och efterarbete i klasserna medan andra ser det som ett roligt (eller störande) avbrott i undervisningen.

En rektor efterlyser mer eget skapande och ger exempel på ett tillfälle då barnen fick bygga egna instrument. Även kulturombudet som arbetar med förskola och förskoleklass efterlyser mer eget skapande och ger exempel på när barnen fick göra en skulptur med hjälp av en konstnär.

Ser inga nackdelar

De intervjuade har blivit ombedda att reflektera över nackdelar med modellen men har svårt att hitta några. Det enda som nämns är att modellen inte uppmuntrar skolorna till att beställa tilläggstjänster till föreställningarna, som workshops till exempel.

Transporter och lokaler

Ofta förläggs föreställningar i en skolas idrottshall under tre dagar (inte alltid så populärt hos idrottslärarna). Där byggs dekor och elever från den egna skolan, och från andra skolor, får komma dit och titta. På så vis undviker man att behöva flytta dekor och bygga upp scenen gång på gång.

Några av de intervjuade tar upp dilemmat med att en teater-, dans- eller musikupplevelse sällan blir detsamma när man får den till sig i en idrottshall, som när man besöker ett konserthus eller en teater. De tycker att det vore bra om barnen fick åka iväg för att uppleva kultur på plats. Andra säger att resor skapar alltför stora brott i schemat. En person som arbetar med förskolebarn berättar att barngrupperna numera är så stora att det kan vara svårt för dem att ta med barnen till föreställningar. Pedagogerna känner sig helt enkelt inte trygga med att resa tillsammans med så många små barn. För dem är det oftast bättre att kulturen kommer till dem.

Några av kommunerna subventionerar transporter till och från föreställningarna, genom att betala busskostnaderna helt eller delvis.

5. Blekinges kulturpolitiska mål

Utreddarnas uppdrag är att utreda Blekingemodellens möjlighet att uppfylla kulturpolitiska mål utifrån aspekterna barn- och unga, tillgänglighet och konstnärlig kvalitet. I detta kapitel gör vi en genomgång av relevanta kulturpolitiska mål. I det avslutande kapitlet återknyter vi sedan till dessa.

Regional kulturplan

Region Blekinge har tillsammans med Blekinges kommuner, Länsstyrelsen, det professionella kulturlivet och det civila samhället tagit fram en regional kulturplan för åren 2012-2014. I planen formuleras Blekinges regionala kulturpolitiska vision och mål. Den innehåller också prioriterade områden och insatser. Den regionala kulturplanen ligger till grund för fördelning av regionala och statliga medel till regional kulturverksamhet i Blekinge. Den 26 juni 2013 antog Kultur- och fritidsnämnden en reviderad version av Blekinges regionala kulturplan. I planen beskrivs de kulturpolitiska målen, vidare görs en genomgång av olika konstarter och deras ställning i respektive kommun. Kulturens samspel med tillväxt och utveckling samt betydelsen för människors hälsa redovisas också.

Nationella mål

Region Blekinges kulturplan tar sin utgångspunkt i de nationella målen för kulturpolitiken som är att

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan inom kulturområdet,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Region Blekinges mål för kulturpolitiken är att

- arbeta för ett kulturliv som präglas av nyskapande och kvalitet samt spegla en mångfald.
- arbeta för att kulturlivet ska vara tillgängligt för deltagare, aktörer och besökare.
- finna nya scener och nya former för att fler ska kunna engagera sig och skapa möjligheter för kreativa krafter att utvecklas.
- arbeta utifrån barn och ungdomar som en prioriterad målgrupp.

Prioriteringar

För perioden 2012-2014 har fem prioriteringar gjorts varav en handlar om barn och unga. De övriga prioriterade områdena handlar om ökad tillgänglighet, organisation och finansieringsformer, nya samverkansformer och internationella samarbeten.

Om barn och unga sägs alltså att de är en prioriterad målgrupp för Blekinges kulturpolitik. Region Blekinge ska aktivt arbeta för att främja barns och ungas skapande och möjligheter att uppleva kultur. I arbetet med att främja kultur för och med barn och unga vill Region Blekinge vidareutveckla Blekingemodellen som garanterar skolungdomar minst två scenkonstföreställningar per år. Regionen ser stora möjligheter genom att bredda och utveckla innehållet, både när det gäller fler konstformer och men också genom det eget skapande för barn och unga. I kulturplanen står det att: "För att få en kontinuitet i modellen bör den omfatta hela skoltiden, från förskola till gymnasium. Ett första steg i utvecklandet är närmare undersöka hur en sådan kan och bör ske. Detta för att skapa de bästa förutsättningarna för att kunna erbjuda ett brett och kvalitativt kulturutbud till skolor i Blekinge."

Barn- och ungdomskulturen i kulturplanen

I ett särskilt avsnitt i kulturplanen utvecklas barn och ungdomskulturen utifrån perspektivet att de är en prioriterad målgrupp. Idag finns det kommunala musik- eller kulturskolor i alla Blekinges kommuner som erbjuder barn och ungdomar möjlighet till skapande. Musik- och kulturskolorna är mötesplatser för barn och unga som vill utveckla sitt konstnärliga skapande.

Skapande skola (se faktaruta) har bidragit till kommuners och skolors möjlighet att söka medel för kulturverksamhet i skolan och alla kommuner i regionen har ansökt om anslag för Skapande skola. Totalt tilldelades Blekinge 2 295 000 kronor till Skapande skola för år 2012. Kommunerna har i sina planer olika utgångspunkter och inriktningar för verksamheten inom Skapande skola. Alla samarbetar med någon av Blekinges regionala kulturverksamheter, men också med lokala aktörer i den egna kommunen. Det finns intresse bland ansvariga för Skapande skola i Blekinge att träffas för att utbyta erfarenheter och diskutera. Genom att skapa ett nätverk kring Skapande skola kan Region Blekinge stimulera till nya innovativa projekt och ge möjlighet till samarbete över kommungränserna.

Deltagande

Kultur för och med barn och unga handlar också om att skapa deltagande. Att aktivt arbeta med utvecklandet av deltagarkulturer ökar regionens attraktivitet för både boende och besökare. Det finns stor utvecklingspotential i regionen kring unga deltagar-kulturer. Reaktor Sydosts projekt Demoteket har varit ett betydelsefullt ung kommunikationsprojekt där Blekinge varit motor och testyta. Genom att se över möjligheterna till ett nytt utvecklingsprojekt inom området skapar regionen förutsättningar för att förstärka ett område där Blekinge redan idag ligger i framkant. Blekinge museum ska på olika sätt stimulera människors intresse för regionens kulturarv, museets insamlade kunskap och samtidens historia. Att väcka debatt och kontinuerligt utveckla formerna för mötet med publiken, särskilt barn och ungdom, är av stor betydelse. Med en god och lockande museipedagogik ska Blekinge museum nå besökare i alla åldrar.

Under 2012-2014 vill regionen genomföra följande åtgärder:

- Region Blekinge ska utveckla Blekingemodellen.
- Region Blekinge ska bilda ett nätverk för ansvariga för Skapande skola.
- Reaktor Sydost ska utveckla ett projekt kring unga deltagarkulturer med Blekinge som utgångspunkt.
- Blekinge museum ska under planperioden utveckla sin utåtriktade verksamhet för att göra kulturarvet tillgängligt och synligt för barn och ungdomar i hela Blekinge.

Skapande skola

Skapande skola är tänkt att stärka samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet. Målet är att eleverna ska få tillgång till kulturens alla uttrycksformer och att öka deras möjligheter till eget skapande.

Endast skolhuvudmän kan söka bidraget. De senaste två åren har bidragsmedlen räckt till i genomsnitt 250 kronor per elev.

Skapande skola-bidraget kan sökas för lönekostnader, arvoden och reskostnader i samband med att eleverna får uppleva professionell konst och kultur. Bidraget kan också användas till att låta eleverna få skapa själva tillsammans med professionella kulturaktörer.

Skapande skola-medlen ska utgöra ett tillskott – ett komplement – till kommunens eller skolans befintliga kulturverksamhet som beskrivs i handlingsplanen.

Källa: Kulturrådet www.kulturradet.se

6. Utblick med exempel från andra platser i Sverige

Det här avsnittet bidrar med referenspunkter för att visa hur andra kommuner och landsting har valt att arbeta för att stimulera kultur i skolan. Utredarna förordar inte att Blekinge ska kopiera någon av dessa modeller men vill bidra med exempel för att skapa diskussion om olika möjligheter.

I Sörmland slopas det fria valet

I Sörmland finns en liknande modell som i Blekinge. Modellen garanterar alla barn i åldrarna 5-15 år två föreställningar av dans, musik eller teater per läsår. Kommunerna betalar 25 kronor per elev och termin och detta regleras som en del av skolpengen. Scenkonst Sörmland samordnar och står för subventionerna. (Scenkonst Sörmland är en del av landstinget.)

Kultur som underhållning

Urvalet, som tas fram av Scenkonst Sörmland, presenteras i en utbudskatalog⁹. Kulturombuden på förskolor och skolor, cirka 350 stycken i hela länet, har möjlighet att lämna in önskemål till kultur-samordnaren i sin kommun som gör en sammanställning till Scenkonst Sörmland. Scenkonst Sörmland lyckas ge 65 procent sitt förstahandsval. En erfarenhet är att en del förskolor och skolor ser föreställningarna mer som underhållning än som en del i arbetet utifrån läroplanen. De föreställningar som framstår som roliga och är lättplacerade, i betydelsen att de inte kräver mörkläggning eller annat omfattande arbete, väljs oftare än andra.

Pilotprojekt

Under år 2012 gjordes en utredning av Sörmlandsmodellen på uppdrag av Scenkonst Sörmland. Utredaren kom från Riksteatern. Maria Weisby, som är chef för Scenkonst Sörmland berättar att diskussionen efter utredningen har lett till ett pilotprojekt. Pilotprojektet startade på högstadieskolorna i Eskilstuna hösten 2013. Grundtanken i pilotprojektet är att slopa skolornas fria val. Istället har man skapat en grupp som står för besluten. I gruppen ingår länets samordnare för högstadieskolor, representanter för Eskilstuna kultur och Scenkonst Sörmlands producenter. En vinst i samarbetet är att hälften av alla Skapande skola-projekt har kopplats till föreställningarnas tematik.

Hösten 2013 kommer högstadieeleverna att få se *Den goda människan i Sezuan* och därefter kommer unga filosofer att besöka klasserna för att prata om föreställningens tematik. Våren 2014 kommer man att ha två musikprogram. 50 procent av högstadieeleverna får vara med i en låtskrivarverkstad och 50 procent får se en blåskvintett som spelar utantill. Musiklärarna på Eskilstuna högstadieskolor har bjudits in till en workshop (4 av 8 musiklärare kom) kring programmet med tips på övningar med elever som för- eller efterarbete. Hösten 2014 kommer eleverna att få se en teaterpjäs och i arbetet med den ingår referensgrupper bestående av elever, våren 2015 blir det en dansföreställning.

Maria Weisby betonar att pilotprojektet kommer att arbeta med noggranna utvärderingar där även elevernas röster inbegrips. Vad tyckte de som fick skriva egna låtar? Vad tyckte de som fick konserter? Kom programmen att ingå i olika undervisningsteman? Hur blev det med Skapande skola-projekten?

⁹ Har aldrig haft någon utbudsdag.

Skapa en modell

Målet är att skapa en modell och ett arbetssätt som går att överföras till fler kommuner och fler skolor i länet successivt. På sikt är tanken att Scenkonst Sörmland ska ha en mindre praktisk roll och finnas med på ett övergripande plan. Pilotprojektet kommer att utvärderas efter hand.

I Nacka utökas det fria valet

Fram till år 2006 hade den kommunala verksamheten Kulturcentrum i Nacka ett samordnande uppdrag från Kultur Nacka som var en kulturenhet inom kommunen under några år. Uppdraget bestod i att förse förskolor och skolor med scenkonst, skolbio och skapande verksamhet. Kulturcentrum hade stor frihet att köpa in olika typer av kulturverksamhet men lyssnade till önskemål från förskolornas och skolornas kulturombud. Skolorna fick sedan möjlighet att ta del av utbudet på Dieselvekstaden och ibland kom kulturutövarna ut till förskolor och skolor.

Omfördelning av kulturpengar

År 2006 införde Nacka en kulturpeng. Förskolor och skolor har uppdrag enligt läroplanen som ska utföras oavsett om de får kulturpeng eller inte. Syftet med kulturpengen är att barn och unga ska få uppleva mer professionell konst och kultur. Kulturpengen går till alla barn som är inskrivna i förskola (inklusive familjedaghem) och skola i åldrarna tre år till och med skolår nio. Den utbetalas automatiskt som en förstärkning utöver den vanliga verksamhetsbudgeten. När kulturpengen infördes 2006 var den 255 kr per barn. Sedan dess har pengarna ökat kontinuerligt och år 2012 låg den på 275 kronor per barn och år. Utbetalningen är uppdelad på två gånger per år, en på hösten och en på våren.

När Nacka införde kulturpengen flyttades pengar från Nacka Kulturcentrum och fördelades till skolor och förskolor. Inga extra resurser tillfördes utan pengarna togs helt och hållet från Kulturcentrums budget. Kommunens förskolor och skolor har sedan dess fått välja vem de vill köpa kultur av och får själva söka upp de professionella kulturutövare som de vill samarbeta med. Detta medför nya krav på skolorna att skaffa sig överblick över det kulturutbud som finns, och nya krav på kulturutövarna att marknadsföra sig direkt mot skolorna.

Nacka Kulturcentrum i ny roll

När kulturpengen infördes blev alltså Nacka Kulturcentrum av med sin budget. Personalen sades upp men sedan dess har Kulturcentrum haft möjlighet att återanställa en del. Kulturcentrum är fortfarande en kommunal verksamhet men har gått från att vara utbudsstyrd till att bli efterfrågestyrd med höga intäktskrav. Kulturcentrum får numera sitt uppdrag från Kultur- och utbildningsenheten i Nacka. I detta uppdrag finns inget krav på att bedriva verksamhet till skolorna men verksamheten har utvecklats så att förskolor och skolor kan skriva avtal med Nacka Kulturcentrum som tar emot beställningar och kan erbjuda skräddarsydda lösningar eller paketlösningar. Idag har Nacka kulturcentrum avtal med flera av kommunens skolor och förskolor, men inte alla. Dessa avtal ser olika ut och inbegriper olika typer av verksamhet som scenkonst, skolbio och skapande verksamhet.

Kulturcentrum har fortfarande hand om den offentliga verksamheten i Dieselvekstaden och erbjuder kulturkurser, scenkonst, en konsthall och verkstäder för skapande inom drama, musik, dans, måleri, teckning, skulptur, animation och video.

Förtydligade kriterier

Kulturnämnden har satt upp ett antal kriterier för hur kulturpengen ska användas. I Nacka redovisar förskoleverksamheten och grundskolorna hur de har använt kulturpengen i kvalitetsredovisningen som

genomförs årligen. (Observera att familjedaghem inte gör någon sådan redovisning). Utbildningsverksamheten genomför också en årlig kundundersökning där föräldrar och elever i skolår två, fem och åtta får svara på frågor om bland annat kulturverksamheten. När kommunen gjorde en uppföljning för att se hur kriterierna tolkades och såg man bland annat att förskolor och skolor har olika uppfattning om vad som utgör kultur och vad som kan betraktas som professionell kultur. För att göra det tydligare för förskolorna och skolorna hur kulturpengen ska användas reviderade kulturnämnden kriterierna under hösten 2011.

I Trollhättan samlas barnkulturen under ett tak

I slutet av 1990-talet var tillgången till kultur ojämn för barn i Trollhättan. Utbudet i förskolor, skolor och från Kulturskolan var splittrat och det saknades överblick. En motion om ett barnkulturcentra utmynnade i en utredning. Den ledde till en ny verksamhet som fick namnet Kulturbyrån. Syftet var att ta ett samlat grepp och ge alla barn likvärdig tillgång till kultur. Verksamheten startade år 2000 och finns idag i kulturhuset N3 som omfattar tre delar: Kulturbyrån, Kulturskolan och Öppen verksamhet.

Kulturbyrån

Kulturbyrån är en obligatorisk verksamhet som utgör en del i det pedagogiska förändrings- och förnyelsearbetet i skolan. Handlingsplanen för Kultur i skola är upprättad av och uppdateras av Kultur- och fritidsförvaltningen och Utbildningsförvaltningen ihop¹⁰. Planen fastställs av båda nämnderna och uppdraget är fastställt av Kommunfullmäktige. Även Skapande skola organiseras härifrån. Det innebär att all kultur i form av upplevelser och kulturpedagogisk verksamhet till barn i förskola och skola kommer från Kulturbyrån.

Syftet med Kulturbyrån är att alla barn i Trollhättan, 0-16 år, ska få prova på att uppleva och uttrycka sig inom olika estetiska uttrycksformer¹¹ med bra pedagogiskt stöd. Barnen får till exempel ta del av scenkonst med professionella musiker, skådespelare och dansare men även produktioner och skapande av hög kvalitet som Kulturbyrån själv står för. Totalt erbjuder Kulturbyrån cirka 450 olika kulturella upplevelser för barn 0-16 år varje år. Byrån står också för busskostnader för dem som vill komma och titta.

Alla förskolor och skolor har kulturombud, cirka 140 stycken totalt. Kulturbyrån arbetar också för att hitta en ny organisation för att få in elevernas synpunkter. Tillsammans med kulturombuden tar Kulturbyrån fram ett utbud som innefattar olika former av scenkonst, skolbio, kulturresor och författarbesök. Verksamheternas innehåll är alltså en produkt av dialog mellan Kulturbyråns kultursekreterare, kulturledare och kulturombuden.

För den verksamhet som integreras i skolan tas varje läsår en stor mängd av program fram och Kulturbyråns pedagoger arbetar tillsammans med den ordinarie skolpersonalen. Kulturbyrån erbjuder skapande inom film, dans, drama, skrivande, bild & form, musik och utomhuspedagogisk verksamhet. Kulturbyrån arrangerar bland annat TRETE-festivalen ihop med Teatercentrum. Där kan där personal och elever kan titta på utbudet.(Regionala konsultenter anordna därutöver utbudsdagar).

Det finns inga tvingande riktlinjer men alla skolor, även friskolorna, tar del av utbudet. Kulturbyråns uppdrag är att man ska nå 100 procent av barnen i Trollhättan och det målet klarar verksamheten nästan. Målet är också att alla skolor och förskolor ska ha en kulturplan. En sådan plan ger god information till Kulturbyrån om vad skolans personal och elever önskar.

¹⁰ I arbetet med Handlingsplanen deltar representanter från utbildningsförvaltningen (utvecklingsledare, kulturombud och kulturledare), kultur och fritidsförvaltningen (kulturchef, kultursekreterare och kulturpedagoger), elever och politiker.

¹¹ Dans, musik, rytmik, drama, teater, bild, form, film och litteratur.

Kulturskolan

Kulturskolan är en frivillig verksamhet som finns på N3. Den vänder sig till barn och ungdomar som är skrivna i Trollhättans kommun och är mellan 5 och 25 år.

Öppen verksamhet med kreativ coaching

På N3 finns tre kreativa coacher som hjälper ungdomar att förverkliga sina egna idéer. De jobbar med Ungdomspengen, arrangemang, replokaler, ljudstudion, mediastudion, Novemberfestivalen, workshops och annat.

7. Utredarnas slutsatser och förslag

Utredarna konstaterar att Blekingemodellen är en väl etablerad – för att inte säga självklar – verksamhet i förskolor och skolor i Blekinges fem kommuner. För Region Blekinge är kulturinsatser för barn- och ungdomar en prioriterad verksamhet. Kommunerna i Blekinge har också tydliga ambitioner att ge barn och ungdomar tillgång till kulturaktiviteter. Utredarna menar att Region Blekinge bör utvidga Blekingemodellen. Vi föreslår förändringar i systemet för att ytterligare underlätta samordningen och förskolornas och skolornas arbete inom modellen. Förslagen innebär en fortsatt uppbyggnad av en infrastruktur för barn- och ungdomskultur i Blekinge. De är utformade så att de kan, om man så önskar och vill uppnå kulturpolitikens mål, vara grunden för ett barnkulturcentrum.

Omfatta även teater för de små barnen

Ett av syftena med Blekingemodellen är att garantera att alla barn får se teater- och musikföreställningar under sin uppväxt. Utredarna föreslår att Blekingemodellen utvidgas så att den inbegriper även teater för barn från tre års ålder. I dagsläget omfattar modellen endast musikföreställningar för denna yngre åldersgrupp.

Förskolan har av tradition haft kulturaktiviteter i sin verksamhet och har ett flexibelt veckoschema som gör att man förhållandevis enkelt har kunnat ta med barnen på kulturaktiviteter. Under senare år har det dock blivit svårare att åka iväg för att se teater eller musik utanför förskolan eftersom barngrupperna har blivit större. Det finns en risk att förskolans kulturverksamhet urholkas då det ekonomiska utrymmet minskat och de praktiska förutsättningarna för förskolans deltagande i kulturverksamheter försämrats. Vi finner ingen anledning att inte subventionera också de yngre barnens tillgång till teaterföreställningar. Det skulle ge alla barn, oavsett kommun, mer likvärdiga möjligheter att ta del av kultur och få tillgång till teater, dans- och musik. Det skulle befästa kulturens roll i förskolan och göra kulturlivet mer tillgängligt för barn.

De tillkommande administrativa uppgifterna skulle vara begränsade både för Blekinge Läns Bildningsförbund och kommunernas samordnare. Samtliga kommuner inom länet har valt att själva köpa in och arrangera teater för de yngre barnen som inte omfattas av modellen, det vill säga barn i åldern 3-5 år. Skolscen Sydost har redan idag ett utbud av föreställningar som kan spelas i förskolor. För Blekinge Läns Bildningsförbund skulle det innebära en något ökad arbetsinsats att hantera subventionerna.

Omfatta gymnasieskolan på sikt

Gymnasieskolorna ingår inte i Blekingemodellen. Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund erbjuder emellertid ett visst utbud för gymnasieskolorna, samt en viss subventionering av dans-, teater, och musikföreställningar redan idag. Subventionerna ligger utanför Blekingemodellen och gymnasieeleverna är därmed inte garanterade en dans- och teaterföreställning varje år. Mot bakgrund av de kulturpolitiska målen finns anledning att också garantera gymnasieeleverna föreställningar. Det betyder att gymnasieskolan bör omfattas av Blekingemodellen på sikt.

Nya krav på skolorna att genomföra olika former av verksamheter möts ofta av motstånd. Sedan Blekingemodellen först utvecklades har betydande förändringar skett i skolan. Såväl lärare som elever har en hårdare arbetsbelastning idag. Blekingemodellen kan uppfattas som ett åläggande. Särskilt som en del gymnasieskolor redan tar del av det utbud som Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund erbjuder.

Utredarna menar därför att gymnasieskolan bör omfattas av Blekingemodellen på sikt. Det finns idag ett 15-tal gymnasieskolor i länet, både kommunala och friskolor. Vi föreslår att en utvidgning av

modellen till gymnasieskolan bör inledas med ett pilotprojekt. Ett pilotprojekt till vilket kommunerna/gymnasieskolorna kan anmäla sitt intresse av att delta. Kommunerna förbinder sig under projekttiden att köpa in teater/dans och musik till eleverna på de aktuella gymnasieskolorna varje år. Utifrån detta pilotprojekt kan sedan modellen utvidgas till att omfatta fler skolor. Ett pilotprojekt skulle uppfattas som ett erbjudande och inte som ett åläggande. Genom pilotprojektet kan skolorna successivt intresseras för att ingå i Blekingemodellen.

Ett pilotprojekt skulle innebära ett merarbete för såväl Musik i Blekinge som Blekinge Läns Bildningsförbund, även om de redan idag ger gymnasieskolorna erbjudanden. De skulle få ett utökat samordningsansvar och när gymnasieskolan integreras i systemet så innebär det krav på ett utökat utbud. Eftersom gymnasieskolorna redan idag använder sig av Musik i Blekinges och bildningsförbundets tjänster är det svårt att bedöma hur stort merarbetet blir. Även kommunernas kultursamordnare skulle få merarbete om gymnasieskolorna omfattas av modellen.

Satsa på kulturombuden

Kulturombuden har en viktig roll inom Blekingemodellen. Deras insatser varierar emellertid från ett betydande engagemang i såväl val av föreställningar som administration till mer begränsade insatser som bokning av bussar. Insatserna från kulturombuden tycks generellt ha minskat över tid på grund av att många ombud känner sig överbelastade i sin arbetssituation och har ont om tid. Kommunernas kultursamordnare har tagit en allt större andel av ansvaret för Blekingemodellen.

Utredarna menar att de kulturpolitiska målen skulle ha större förutsättningar att uppfyllas om kulturombuden fick en aktivare och mer preciserad roll. Deras roll och uppdrag skulle vara lika oavsett förskola/skola och kommun. Kulturombuden skulle därmed kunna bli kulturens ombud, i bred mening, på förskolor och skolor. En utvidgning och precisering av uppdraget skulle innebära en starkare förankring för kulturen i de verksamheter där barn och unga finns. Det skulle bidra till att de kulturpolitiska målen om satsningar på barn och ungdom uppnås. Det här menar vi bör ingå i kulturombudens uppdrag:

- delta i utbudsdagarna som ett obligatorium – även om de enskilda ombuden inte alltid har möjlighet att välja föreställningar, eftersom man vill hålla nere kostnaderna genom samordning, kan de ändå presentera och motivera det kulturutbud som valts för kollegor och elever. (Delvis nytt)
- arbeta aktivt med utvärdering av hur föreställningarna upplevs av lärare och elever och bidra till att denna information kommer Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge till del (Delvis nytt)
- delta i utbildningar om kulturen i Blekinge och kulturpedagogik med mera (Nytt)
- svara för praktiska arrangemang som till exempel bokning av bussar (Som idag)

Ett utvidgat uppdrag kräver ökade insatser från kulturombuden. Det är därför angeläget att rektorerna i regionen är väl medvetna om att kulturombuden förutsätts göra en mer omfattande insats och att de ges tid för detta.

Vi menar att det är rimligt att kulturombudens även fortsättningsvis uppmuntras för den insats de gör. Idag erbjuder Musik i Blekinge till exempel fribiljetter till musikkonserter, musikinspelningar, samkväm med mat eller ger någon annan gåva. Riksteaterns alla arrangerande föreningar låter kulturombuden se vad de vill av deras arrangemang gratis. Vi vill dock redovisa att vi fått in synpunkter på att systemet med fribiljetter inte alltid fungerar och att kulturombuden ibland blivit avvisade när de försökt besöka föreställningar. Längre fram i texten föreslår vi att modellen ska utökas till att även omfatta bildkonst och det är viktigt att någon uppmuntran finns även på detta område.

Vi vill också lyfta fram möjligheten att utse ett kulturombud för var och en av konstarterna. Det skulle göra arbetsbelastningen mindre för varje ombud. Då vi föreslår en utvidgning av uppdraget till att också omfatta konst (se nedan) så kommer annars arbetsbelastningen att öka betydligt. Om Blekingemodellen också kommer att omfatta konst så innebär det ett omfattande arbete att förankra och utveckla denna konststart på skolorna. Med ett avgränsat uppdrag kring de specifika områdena kan det vara möjligt att engagera den professionella kunskap som redan finns i skolan inom bild, musik och svenska/drama/teater. Detta skulle leda till ett ökat antal kulturombud och därmed fler kontakter för samordnarna.

Ett vidgat kulturutbud – bildkonst

I utredarnas uppdrag ingår att överväga möjligheterna att införa ytterligare konstarter i verksamheten. Under de cirka 20 år som Blekingemodellen funnits har kulturens ställning i samhället förändrats. Det visar sig bland annat i att det finns fler lokala kulturutövare i Blekinge och att till exempel dansen har blivit en väl etablerad konststart i regionen. På skolans område har de så kallade Skapande skola-pengarna tillkommit.

Förskolan och skolan är viktiga resurser för att introducera barn och ungdomar i kulturlivet. Utredarna menar att ytterligare konstarter bör tillföras Blekingemodellen för att barn och ungdomar ska få en så bred introduktion i kulturlivet som möjligt. Modellen bör utvidgas till att omfatta bildkonst i första hand men kan senare utvidgas till att också omfatta andra konstarter som till exempel film. Professionell bildkonst (målningar, fotografi) är en konstform som många barn och ungdomar inte kommer i kontakt med. Det finns därför särskild anledning att som ett första steg introducera barn och ungdomar i just detta.

Konsulenterna inom Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge anser att en viktig uppgift för dem är att erbjuda *professionell* kultur av hög kvalitet. Utredarna menar att det är en inriktning som är central och som också bör gälla de nya konstarter som införlivas i Blekingemodellen.

En utredning om det regionala uppdraget för bildkonst- och formområdet i Blekinge har nyligen slutförts på Region Blekinges uppdrag. (Blekinge – en framtida konstregion! av Ann Bergström, Flying Monkey AB). Utredningen menar att alla barn och unga i skolan bör besöka minst en konstutställning per läsår, på samma sätt som med teaterföreställningar, och barns och ungas möjligheter att möta konstnärer i olika sammanhang bör öka. Utredningen menar vidare att en regional arena för bildkonstområdet ska inrättas. Utredaren, Ann Bergström, föreslår också att en regional konstkonsulent inrättas. Konsultens uppgift ska bland annat vara bygga upp kontakter och nätverk mellan konstnärer, konstinstitutioner, konstpedagoger, konstföreningar, kommuner och skolor. Vårt förslag stämmer väl överens med förslagen i utredningen om bildkonstområdet.

Vi förordar ett successivt införande av en ny konstform. Vi föreslår därför en försöksverksamhet med konst inom ramen för Blekingemodellen. En försöksverksamhet kan till exempel genomföras genom att en viss årskurs där samtliga Blekinges skolor inbjuds att delta. En konstkonsulents uppdrag kan vara att starta en försöksverksamhet för att sedan vidga den till att omfatta samma grupper som ingår i den utökade kretsen i Blekingemodellen.

Barns eget skapande

Det har funnits tankar om att Blekingemodellen även skulle omfatta barns eget skapande. Vi anser att modellen gör mer nytta genom att introducera sådana konstformer som barn sällan möter. Dessutom finns Skapande skola-pengarna som möjliggör för skolorna att ge eleverna extra utrymme för eget

skapande. Samtliga skolor i Blekinge har ansökt om anslag från skapande skola. Inom ramen för skolans ordinarie ämnen finns även skapande verksamhet.

Samordna utbud, information och turnéläggning

Musiken och teatern med dans har delvis olika bakgrund och historia. Därför har det varit naturligt att Blekinge Läns Bildningsförbund och Musik i Blekinge har svarat för sina respektive delar i utbudet.

För en framtida utbyggnad av barnkulturen är det naturligt att en samordning av de båda expertorganisationernas erbjudanden sker. En samordning av erbjudandena skulle innebära vissa förbättringar för kommunens samordnare och förskolornas och skolornas ombud. De skulle få en organisation att ha kontakt med.

Möjligheterna till kulturpolitisk fördjupning och utvidgning skulle öka. Utredarna menar att en sådan samordning skulle kunna vara första steget mot ett barnkulturcentrum i Blekinge. Ett centrum med uppdrag att främja förskole- och skolbarnens och gymnasieungdomarnas kulturella deltagande.

I ett första skede skulle Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund ges i uppdrag att samordna sitt utbud. Det skulle bland annat gälla utbudsdagar, information och turnéläggning. Det behöver inte innebära att utbudsdagarna slås samman men informationen till ombuden skulle kunna vara gemensam till exempel. Att samordna turnéläggningen kan handla om att ha dialog för att undvika och hantera eventuella krockar. En sådan samordningen ska ses som ett första led i utvecklandet av ett framtida barnkulturcentrum.

Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund skulle vidare ges i uppdrag att tillsammans med kommunernas kultursamordnare utbilda kulturombuden och därmed bidra till att stärka kulturens ställning på skolorna. Om Blekinge väljer att utöka modellen till att även omfatta konst gäller det förstås också att planera för en framtida samordning med konsultenter inom det området.

Vi vill också lyfta fram det kulturpedagogiska centrum som finns i Ronneby. Det erbjuder skolorna i Ronneby ett kvalificerat kulturpedagogiskt stöd. Verksamheten är efterfrågad och används flitigt av skolorna. En sådan verksamhet för Blekinge i sin helhet skulle ge skolorna ett betydande stöd i att bygga upp kulturverksamheten. Det skulle också kunna vara grunden för ett barnkulturcentrum (vilket inte ingår i utredarnas uppdrag att lägga förslag om, men för inspiration går det att kika på verksamheten i Trollhättan som finns kort presenterad på sidan 21).

Förankra målen för verksamheten hos politiker och skolor

Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund har ansvarat för musik, teater och dans i Blekinges skolor under cirka 20 år. Verksamheten är etablerad och uppskattad. Dokumentationen och besluten om verksamheten finns emellertid inte samlad och har tillkommit vid olika tillfällen. Det går därför inte att få en sammanhållen bild av verksamheten – av intentionerna bakom besluten; av målen med verksamheterna och av riktlinjerna för verksamhetens genomförande. Avsaknaden av ett dokument med intentioner, mål och riktlinjer gör det svårt att utvärdera verksamheten. Det innebär också svårigheter att förankra de kulturpolitiska målen bland dem som ska genomföra verksamheten. Vi föreslår därför att ett inriktningsdokument för kulturen inom Blekingemodellen tas fram. I dokumentet bör följande ingå:

- Region Blekinges kulturpolitiska mål som rör barn och ungdomar.
- De specifika målen för barnkulturverksamheten inom modellen.
- Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbunds uppdrag.
- Kommunernas och kulturombudens åtaganden.
- Principer för urval av föreställningar.

- Principerna för subventionering.
- Det praktiska genomförandet av verksamheten.

Dokumentet bör populariseras och spridas till ansvariga för verksamheten och för dem som har i uppdrag att sprida verksamheten.

Kostnader

Den utökning vi föreslår, för att garantera alla barn från tre års ålder till och med gymnasiet får se en musikföreställning och en dans/teaterföreställning per år skulle på sikt kräva ett tillskott från Region Blekinge på drygt en miljon kronor för nya subventioner. Det handlar om 250 000 kronor för subventioner av musik, och 400 000 kronor för subventionering av dans/teater, till gymnasiet när samtliga gymnasieskolor omfattas av modellen. Därtill behövs 400 000 kr för subventioner av dans/teater till barn som är tre till fem år gamla. Utöver detta tillkommer utökade administrativa kostnader för Musik i Blekinge och Blekinge Läns Bildningsförbund men dessa kostnader kan inte specificeras närmare i denna utredning. Siffrorna ovan är översiktliga och måste preciseras i samband med ett budgetarbete.

Det är omöjligt att beräkna vad en utökning till att omfatta konst skulle kosta. Utgångspunkten är att en konstkonsulenttjänst inrättas. Vad utställningarna kommer att kosta beror på hur man väljer att organisera verksamheten. Vi föreslår – se ovan – att man inleder konstverksamheten i Blekingemodellen med en försöksverksamhet som sedan kan utökas. Ett successivt införande innebär kontroll över kostnaderna.

De kulturpolitiska målen

Utredarnas uppdrag är bland annat att utreda Blekingemodellens möjlighet att uppfylla de kulturpolitiska målen utifrån aspekterna barn- och unga, tillgänglighet och konstnärlig kvalitet. Utredarnas slutsats är att de förslag som vi lämnar väl uppfyller dessa mål. Det är i sig en prioritering av barn och unga att utöka Blekingemodellen och att enligt förslagen bygga upp en ännu starkare infrastruktur för barn- och ungdomskultur i Blekinge. Modellen garanterar också att kulturen blir tillgänglig för fler barn och unga när den utökas till att omfatta även teater för förskolebarn och teater/dans och musik för gymnasieungdomar. Att inbegripa nya konstarter som bildkonst, och på sikt kanske även film, skulle göra dessa konstformer mer tillgängliga för barn och unga. Genom att fortsätta att arbeta på det sätt som görs idag, där sakkunniga och professionella personer tar fram ett utbud i samråd med förskolors- och skolors ombud, garanteras en hög konstnärlig kvalitet.

Lena Josefsson & Annika Wallin

Den 31 oktober 2013.